

„Tanyák: tutajok” Ratkó József beszélgetése Szöllősi Zoltánnal*

Ratkó József: *Te Jánoshalmán születél, Pesten élsz, három köteted jelent meg eddig – tavaly a legutóbbi, a harmadik: az Égítető. Első kötetedben is írtál a tanyákról. Azt írod: „Tanyák: tutajok – elpárolgott alóluk a tenger” (Csontkorall). Hogy jutottál el a tanyára, hogy jutottál el a Nyírségig?*

Szöllősi Zoltán: Jánoshalmán születtem. Ez a háborús viszonyok miatt volt, mert édesanyám bácskai, szenttamási, vajdasági. Viszont édesapám nyírségi. Nos, én menekülésük közben megszülettem Jánoshalmán, de még csecsemőkoromban feljöttünk a Nyírségbe, és tizenégy és fél éves koromig itt éltünk, tanyán. Később gimnáziumba Kecskemétre kerültem, viszont ’71-ben, már a feleségemmel ’75-ig megint a Nyírségbe jöttem vissza. Tanyán tanítottunk, majd Kisvárdán dolgoztunk. Nekem végül is ez a tanyavilág, hogyan is mondjam, az élményeim háttere. Minden, a képzeletemnek minden megrajzolódó képe ide kötődik. Bármit csinálók, írok, ez a háttér jelenik meg mindig előttem.

Ratkó József: *És miért írsz verset?*

Szöllősi Zoltán: Igen, ezen sokat gondolkoztam, hogy valójában miért írok verset, mert ezt valahogy manapság egy szerencsétlen állapotnak tartják. Aki verset ír, az egy szerencsétlen fickó. Én ez ellen valójában mindig tiltakoztam. Ha én verset írok, nem vagyok szerencsétlen. Hát miért is írok én verset? Én azt hiszem, jöttem egy közösségből – holott ma már az a közösség nem létezik –, azt nekem egyénileg tovább kell vinnem. Amit én abból a közösségi erkölcsből, világszemléletből, világerzésből tudok, azt nekem kell tovább vinnem. Egyszer Kormos István mondta ezt, ami engem nagyon megdöbbenített, Recsken voltunk egy író-olvasó találkozón (Kormos István az, aki első kötetemet a Móránál, a Móra könyvkiadónál kiadta, ugye, aki már azóta meghalt), nos, engem nagyon megdöbbenített, hogy ő valahol mennyire érti, amit én csinálók. Azt mondta: ez az ember – mármint én – mondja a magányát és azok, akikről beszél, azoknak fogalmuk sincs erről a magányról. Végül is erről van szó, hogy az a közösség, akiről beszélünk: nincs. És ez az iszonyatos. Hogy nincs, de bennünk mégis megvan, és nekünk kell továbbvinnünk. Minden bizonytalansággal majd egyszer magasabb szinten ez újra összegződik a világban, s újra lesznek közösségek. Szerintem bármely művészet, legyen az Shakespeare vagy bárki, azt csinálta meg egyénileg, ami végül is egy közösségi emlékezet, gondolkodás. Azt vitte tovább, a folyamatosságot őrizte.

* Ezzel a beszélgetéssel emlékezünk a márciusban elhunyt kiváló költőre, műfordítóra, Szöllősi Zoltánra (1945-2018). Elhangzott a Magyar Rádió Nyíregyházi Stúdiójában 1984. augusztus 19-én a Hangsúly 10. számában.

Ratkó József: *Azzal, ha írsz, a folyamatosságod őrződ, a közösség folyamatosságát. Nemrégiben 6500 verssort fordítottál Mándóky Kongur István kazáni-tatár népdalgyűjtéséből.¹ Nagy munka. Miféle folytonosságot őrzöl ezzel a munkával?*

Szöllősi Zoltán: Nekem ez a munka megrázó volt. Zsigereimben mindig bennem volt, s én hiszek ezekben az atavisztikus dolgokban, hogy az ember érzi, érzi az eredetét. Valójában ez az a terület ahova annak idején Juliánusz is visszament, és utána megszakadt a kapcsolat ezzel a baskíriai kazáni-tatár területtel, mert ugye jöttek a mongol-tatárok. Ezek a kazáni-tatárok nem tatárok voltak, csak ezt a nevet kapták. Ez végül is a magyar terület volt. Nincs módom arra, hogy most vázoljam, milyen úton-módon, de tényleg azt tudom mondani, csoda volt, amiként összejött az életemben, hogy olyan emberekkel találkoztam, akik ehhez a munkához hozzásegítettek. Azt mondhatnám, hogy az utóbbi öt évet ez határozta meg. Ennek a jegyében születik, születtek szinte a verseim is, a negyedik kötetem, ami majdan megjelenik. Ez nagy munka volt, és olyan ősi népiséghez találtam vissza – úgy érzem –, olyan jelképvilághoz, ami nekem azóta meghatározó. A magyar népdalokban, a magyar népművészetben rengeteg olyan jelképiséget megértettem, amit azelőtt nem tudtam.

Ratkó József: *Tebát rokon lenne a két népköltészet?*

Szöllősi Zoltán: Oly mértékben rokon, hogy a képviláguk teljesen az – mint a miénk. Ő rájuk – persze – rárakódott egy ilyen iszlám kultúra, iszlám vallás...

Ratkó József: *Ránk meg a kereszténység...*

Szöllősi Zoltán: ...ami módosított a dolgokon. Ránk meg a kereszténység, ez módosított a dolgokon; és más népközegben is éltünk tulajdonképpen. Miránk a szlávok, de a germánok is nagyon nagy hatással voltak. A germán kultúra és a latin kultúra. Ez, mondjuk, ezer éven keresztül sokat módosított rajtunk. Mégis az ő képviláguk, a gondolkodásuk annyira magyar ma is, hogy egyszerűen nem akartam elhinni először.

Ratkó József: *Hát akkor most már bizonyítsák a versek, a műfordítások ezt!*

Hegy tetején piros málna

Hegy tetején piros málna,
hegy tövében sűrű bokor.
Véle mikor találkozom,
ölelése menny és pokol.
Ej, lányok, hej, lányok,
ölelése menny és pokol.

Sudár fácska hajladozik,
lombja alá madár bujik.
Szemöldöke ha megrezdül,
szívem máris bolondozik.
Ej, lányok, hej, lányok,
szívem máris bolondozik.

¹ SZÖLLŐSI ZOLTÁN (ford.): Nyolcvan gyertya. Kazáni tatár népköltészet. Lakitelek, 1994. Antológia, 125 p.

Égen fénylő csillagocskám,
vízben bujkáló hódocskám –
Arcát éjjel hogy láthatnám!
Fényes nappal jöjjön hozzám.
Ej, lányok, hej, lányok,
fényes nappal jöjjön hozzám.

Ural folyó partján sárga fűzfa

Ural folyó partján sárga fűzfa,
vesszője volt gyerek paripája.
Sok éve, hogy találkoztam véle,
megismerne-é most, ha meglátna?

Ural folyik lassú haladással,
befogott lovamnak járásával.
Hol gyógyítják itten beteg szívem,
melyik házban, milyen orvossággal?

Ural partján nő-e fehér nyárfa?
csak fokhagyma, nem nő fehér nyárfa.
Jó akinek van szép lánypajtása,
édes csörögével megkínálja.